

Határozatok Tára

NILS WAHL
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2014. február 13.¹

C-527/12. sz. ügy

**Európai Bizottság
kontra**

Németországi Szövetségi Köztársaság

„Az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárás — Állami támogatás — Az összeegyeztethetetlen támogatás visszatéríttetése — Az eredmény tekintetében fennálló kötelezettség — Teljes lehetetlenség — Nemzeti eljárások — A hatékony bírói jogvédelemhez való jog”

1. A belső piaccal összeegyeztethetetlennek minősített támogatás visszatéríttetése tekinthető-e teljesen lehetetlennek azért, mert tiszteletben kell tartani az e támogatás kedvezményezettjének hatékony bírói jogvédelemhez való jogát, és ha igen, akkor milyen körülmények között és meddig?

2. Lényegében ez a fő eldöntendő kérdés a jelen eljárásban, amelyet a Bizottság indított a Németországi Szövetségi Köztársasággal szemben a Biria-csoportnak nyújtott összeegyeztethetetlen támogatás visszatéríttetésének állítólagos elmulasztása miatt.

I – Jogi háttér

3. A 659/1999/EK rendeletnek² „A támogatás visszatérítése [helyesen: visszatéríttetése]” című 14. cikke így rendelkezik:

„(1) Amennyiben a jogellenes támogatások esetén elutasító határozat születik, a Bizottság dönt arról, hogy az érintett tagállam hozza meg a szükséges intézkedéseket a támogatásnak a kedvezményezettől történő visszavételére [...]. A Bizottság nem követeli meg a támogatás visszatérítését [helyesen: visszatéríttetését], amennyiben az ellentétes a[z uniós] jog valamelyik általános elvével.

[...]

(3) Az [Európai Unió] Bíróságának a[z EUMSZ 278. cikk] értelmében hozott határozatának sérelme nélkül a visszatérítést [helyesen: visszatéríttetést] késedelem nélkül és az érintett tagállam nemzeti joga szerinti eljárás keretében kell végrehajtani, feltéve hogy e rendelkezések lehetővé teszik a Bizottság határozatának azonnali és hatékony végrehajtását. Ebből a célból és a nemzeti bíróságok előtt zajló eljárás esetén – a[z uniós] jog sérelme nélkül – az érintett tagállamok meghozzák a jogrendszerük szerint rendelkezésre álló szükséges intézkedéseket, beleértve az átmeneti intézkedéseket is.”

¹ — Eredeti nyelv: angol.

² — Az [EUMSZ 108. cikk] alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 1999. március 22-i tanácsi rendelet (HL 1999. L 83., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 339. o.).

4. A 659/1999 rendelet 23. cikkének (1) bekezdése értelmében:

„Amennyiben az érintett tagállam nem tartja be a feltételt megállapító vagy elutasító határozatokat, különösen a 14. cikkben említett esetekben, a Bizottság az ügyet közvetlenül a Bíróság elé utalhatja a[z EUMSZ 108. cikk] (2) bekezdésének megfelelően. [...]”

II – A tényállás

5. A Bike Systems GmbH & Co (a továbbiakban: Bike Systems) 2001-ben „csendes betét” formájában pénzügyi támogatást kapott a gbb-Beteiligungs AG-től (a továbbiakban: gbb). Ezt a juttatást nem jelentették be a Bizottságnak az állami támogatásokról szóló uniós szabályok értelmében.

6. A Bike Systems jogutódja azóta először az MB System GmbH & Co KG (a továbbiakban: MB System), majd később az MB Immobilien Verwaltungs GmbH (a továbbiakban: MB Immobilien) lett. E társaságok mindegyike a Biria-csoport tagja. A Bike Systems és az MB System is kerékpárokat gyártott a termelés 2005-ben való megszüntetéséig, amikor a társaság egyetlen tevékenysége ingatlankezelésre változott.

7. A támogatás odaítélésének időpontjában a gbb egy német állami fejlesztési bank, a Kreditanstalt für Wiederaufbau (a továbbiakban: KfW) kizárólagos tulajdonában lévő leányvállalat volt. A gbb 2003-ban megszüntette üzleti tevékenységét, és valamennyi eszközét megszerezte a Technologie-Beteiligungsgesellschaft mbH (a továbbiakban: tbg), amely ugyancsak a KfW kizárólagos tulajdonában lévő leányvállalat.

8. A három feltételezett állami támogatási intézkedés hivatalos vizsgálatát követően a Bizottság 2007/492/EK határozata³ (a továbbiakban: első bizottsági határozat) megállapította, hogy a Bike Systems részére 2001-ben nyújtott támogatás jogellenes volt. Az MB System és az MB Immobilien ezt követően a Törvényszék előtt megtámadta a 2007/492 határozatot. A Törvényszék 2010. március 3-i ítéletében azzal az indokolással semmisítette meg a határozatot, hogy az nem tartalmazott megfelelő indokolást.⁴ A Bizottság 2010. december 14-én meghozta a 2011/471/EU határozatot (a továbbiakban: szóban forgó bizottsági határozat), amelyben részletesebben kifejtette azon megállapításának indokait, miszerint a nyújtott támogatás összeegyeztethetetlen a belső piaccal, és amellyel elrendelte e támogatás visszatéríttetését.⁵ Az MB System ismét megtámadta a határozatot a Törvényszék előtt. A Törvényszék először elutasította az MB System ideiglenes intézkedés iránti kérelmét⁶, később pedig 2013. július 3-i ítéletében⁷ helybenhagyta a szóban forgó bizottsági határozatot.

9. A Németországi Szövetségi Köztársaságnak az értesítés napjától számított négy hónapon belül végre kellett hajtania a szóban forgó bizottsági határozatot.⁸ Ennek érdekében a Németországi Szövetségi Köztársaság nevében eljáró tbg 2007. február 16-án magánjogi igényt támasztott az MB Systemmel szemben, kérve az első bizottsági határozat végrehajtását. Amikor az MB System megtagadta a fizetést, a tbg 2008. április 10-én keresetet terjesztett a Landgericht Mühlhausen (mühlhauseni területi bíróság) elé a kérdéses támogatás visszatéríttetése érdekében (a továbbiakban: a visszatéríttetésre irányuló nemzeti eljárás). Az első bizottsági határozat mellett ez a kereset az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdésének megsértésén alapul a kérdéses támogatás bejelentésének elmulasztása miatt. A Bürgerliches Gesetzbuch (német polgári törvénykönyv, BGB) 134. §-a, valamint a német bíróságok

3 — A Németország által a Biria-csoportnak nyújtott C 38/2005 állami támogatásról szóló, 2007. január 24-i bizottsági határozat (HL 2007. L 183., 27. o.).

4 — A T-102/07. és T-120/07. sz., Freistaat Sachsen és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben hozott ítélet (EBHT 2010., II-585. o.).

5 — A Németország által a Biria-csoport javára végrehajtott állami támogatásról szóló, 2010. december 14-i bizottsági határozat (HL 2011. L 195., 55. o.).

6 — A T-209/11. R. sz., MB System kontra Bizottság ügyben 2011. június 21-én hozott végzés.

7 — A T-209/11. sz., MB System kontra Bizottság ügyben hozott ítélet.

8 — Lásd a 2011/471 határozat 3. cikkének (2) bekezdését.

állandó ítélkezési gyakorlata értelmében az EUMSZ 108. cikk megsértésével kötött szerződés semmis. A kérdéses támogatás visszatéríttetésének biztosítása érdekében ezért hivatkozhatott a tbg kizárólag az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdésének megsértésére. Így a Landgericht Mühlhausen előtti eljárást nem érintette közvetlenül az első bizottsági határozat megsemmisítése. A magánjogi igény attól függetlenül fennáll, hogy létezik-e végleges bizottsági határozat vagy meghagyás.

10. A visszatéríttetésre irányuló nemzeti eljárás során különböző ideiglenes határozatokat és ideiglenes intézkedéseket hoztak. 2008. november 26-án a Landgericht Mühlhausen előzetesen végrehajtható mulasztási ítéletet hozott az MB Systemmel szemben. Az MB System azonban 2008. december 19-én fellebbezett ezen ítélettel szemben. Miután az MB System bankgarancia formájában biztosítékot nyújtott, a Landgericht Mühlhausen 2009. január 9-i végzésével felfüggesztette az MB System vagyonának lefoglalását. 2009 márciusában a Törvényszék előtt akkoriban folyamatban lévő eljárásra tekintettel a nemzeti bíróság felfüggesztette a visszatéríttetésre irányuló nemzeti eljárást is. A tbg további fellebbezéseket terjesztett elő e határozattal szemben, először az Oberlandesgericht Jena (jenai tartományi legfelsőbb bíróság) előtt, majd a Bundesgerichtshof (szövetségi legfelsőbb bíróság) előtt. Mivel közben a Törvényszék előtt lezárult a 2007/492 határozattal kapcsolatos eljárás, a Bundesgerichtshof 2010. szeptember 16-án megállapította⁹, hogy az elé terjesztett fellebbezés okafogyottá vált, és az alapeljárás folytatható.

11. 2011 márciusában ennek megfelelően kérelmet terjesztettek az Amtsgericht Nordhausen (nordhauseni kerületi bíróság) elé annak érdekében, hogy a MB System vagyonának végrehajtás keretében történő lefoglalását kérjék a hitelezői jelzálogjog ingatlan-nyilvántartásba való megfelelő bejegyzésével. A jelzálogjog bejegyzésének közzétételét követően a tbg 2011. július 21-én kérte az MB System vagyonának kényszerértékesítését. Az Amtsgericht Nordhausen ennek érdekében elrendelte a kérdéses vagyon piaci értékét megállapító szakértői jelentés elkészítését. 2011. szeptember 8-án azonban az MB System ellenkérelmet terjesztett elő vagyona kényszerértékesítésével szemben. A kérelmet mint megalapozatlant elutasították, és ezt követően az MB System az Oberlandesgericht Jena előtt élt jogorvoslással. Ezt a fellebbezést 2012 májusában visszavonták.

12. A Landgericht Mühlhausen előtt folyamatban lévő, visszatéríttetésre irányuló nemzeti eljárást másodszor függesztették fel 2011. március 30-án. A tbg ezzel szemben eredménytelenül fellebbezett az Oberlandesgericht Jena előtt. Végül engedélyezték a tbg további fellebbezését a Bundesgerichtshof előtt, amely 2012. szeptember 13-i végzésével¹⁰ megsemmisítette a felfüggesztés elrendelését.

13. Az MB System vagyonának nyilvános árverésen való értékesítését 2013. április 10-én tervezték, de egyetlen ajánlat sem érkezett.

III – A Bíróság előtti eljárás és a kérelmek

14. 2012. november 20-i keresetében a Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság:

- állapítsa meg, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaság – mivel elmulasztotta az előírt határidőn belül meghozni a Németország által a Biri-csoport javára végrehajtott állami támogatásról szóló, 2010. december 14-i 2011/471/EU bizottsági határozat végrehajtásához szükséges intézkedéseket – nem teljesítette az EUMSZ 288. cikk negyedik bekezdéséből és az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdéséből, a tényleges érvényesülés elvéből, a 659/1999 rendelet 14. cikkének (3) bekezdéséből, valamint a 2011/471 határozat 2. és 3. cikkéből eredő kötelezettségeit;
- a Németországi Szövetségi Köztársaságot kötelezze a költségek viselésére.

9 — A 2010. szeptember 16-i határozat, III ZB/18/10.

10 — A 2012. szeptember 13-i végzés, III ZB/3/12.

15. A Németországi Szövetségi Köztársaság azt kéri, hogy a Bíróság:

- utasítsa el a keresetet;
- a Bizottságot kötelezze a költségek viselésére.

16. A német kormány és a Bizottság is előadta szóbeli érveit a 2013. december 4-i tárgyaláson.

IV – Elemzés

17. Hosszadalmas írásos beadványában és a tárgyaláson mindkét fél különböző érveket hozott fel megfelelő kérelmének alátámasztására. Ezeket az érveket a megalapozottságuk elemzése során részletezem majd.

18. Most elegendő megállapítani, hogy a Bizottság azt rója fel a német kormánynak, hogy a szóban forgó bizottsági határozatban megállapított időszakon belül nem fizettette vissza a Biri-csoportnak nyújtott összegegyeztetetlen támogatást. A német kormány a maga részéről tagadja a feltételezett jogsértéseket, és azzal érvel, hogy ezen időszakon belül eleget tettek a szóban forgó bizottsági határozatban foglaltaknak. Másodlagosan e kormány azzal érvel, hogy a tényleges visszatérítés során felmerült késedelem arra a tényre vezethető vissza, hogy teljes mértékben lehetetlen volt végrehajtani a szóban forgó bizottsági határozatot.

19. Ezt követően fontos kiemelni, hogy a felek nem vitatják a következőket: i. a támogatás kedvezményezettje a szóban forgó bizottsági határozatban meghatározott időszak végéig nem fizette vissza az összegegyeztetetlen támogatást; ii. a támogatást nem térítették vissza 2013. december 4-ig, a jelen eljárás során tartott tárgyalás időpontjáig; és iii. a visszatérítendő támogatás összege 651 007 euró és annak kamatai.

20. Úgy hiszem, hogy a jelen eljárás eldöntése érdekében a Bíróságnak számos olyan jogi kérdésben kell állást foglalnia, amely a tagállamoknak az összegegyeztetetlen támogatás visszafizettetését elrendelő bizottsági határozatoknak való megfelelésre irányuló kötelezettségének jelentőségéhez és következményeihez kapcsolódik.

A – *Mi az alkalmazási köre az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárásnak?*

21. Álláspontom szerint előzetesen meg kell vizsgálni a jelen eljárás alkalmazási körére irányuló kérdést. Írásos és szóbeli észrevételeikben a felek hosszan vitatkoztak arról, hogy a német hatóságok élhettek volna-e – vagy adott esetben élniük kellett volna-e – igazgatási hatáskörükkel a Biri-csoportnak jogellenesen nyújtott támogatás visszatérítése érdekében.

22. A német kormány lényegében azzal érvel, hogy a német jogrendben a támogatásnyújtás formája meghatározza a visszatérítésre irányuló eljárást (az *actus contrarius* elv). Következésképpen a magánjogi szerződések útján nyújtott támogatás (a Biri-csoportnak nyújtott támogatáshoz hasonlóan) csak magánjogi eljárásokban téríthető vissza. Fordítva, a támogatás nem téríthető vissza igazgatási eljárás során, mivel a német jogban nincs olyan különös jogalap, amely a hatóságokat felhatalmazná arra, hogy igazgatási aktussal téríttessék vissza az összegegyeztetetlen támogatásokat.

23. Bár e tekintetben nem terjesztett elő formálisan konkrét kifogást, a Bizottság nem ért egyet a német kormány által előadott érveléssel. A Bizottság azzal érvel, hogy az EUMSZ 108. cikk és az EUMSZ 288. cikk, valamint a 659/1999 rendelet 14. cikkének közvetlen hatálya miatt a német hatóságok elegendő jogalappal rendelkeznek ehhez. A Bizottság szerint ezt az álláspontot támogatja az Oberverwaltungsgericht Berlin-Brandenburg (berlin-brandenburgi legfelsőbb közigazgatási

bíróság),¹¹ illetve a Verwaltungsgericht Trier (trieri közigazgatási bíróság)¹² két határozata.

24. Ezek az érvek az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése alapján indított eljárás és az EUMSZ 258. cikk alapján indított eljárás közötti különbségek rövid ismertetését teszik szükségessé.

25. Az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése kifejezetten megállapítja, hogy az abban foglalt eljárás eltérést jelent az EUMSZ 258. cikk és EUMSZ 259. cikk rendelkezéseitől. Valóban, ahogyan a Bíróság megállapította, az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárás nem más, mint a tagállami kötelezettségszegés megállapítása iránti keresetek egyik fajtája, amelyet kifejezetten a közös piacon belüli verseny tekintetében az állami támogatások által okozott különös problémákra tekintettel alakítottak ki.¹³

26. Fontos, hogy az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti keresethez nincs szükség a rendes kötelezettségszegési eljárások szükségszerű lépését jelentő, pert megelőző szakaszra. E rendelkezés értelmében gyorsabb és könnyebb a Bírósághoz fordulás.¹⁴ Ennek az az oka, hogy a tagállamokkal és (adott esetben) más érdekelt felekkel folytatott hivatalos véleménycserére már sor került a releváns bizottsági határozat elfogadásához vezető igazgatási eljárásban.¹⁵

27. A Bíróság ennek megfelelően egyértelművé tette, hogy a kérdéses eljárás különleges jellege miatt az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárás megindítására okot adó tagállami magatartást kizárólag a releváns bizottsági határozattal a tagállamra rótt kötelezettségek fényében lehet értékelni.¹⁶

28. Mindezek alapján úgy vélem, hogy az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárás csak azzal a kérdéssel foglalkozhat, hogy egy bizonyos bizottsági határozat tekintetében az érintett tagállam teljesítette-e azt a kötelezettségét, hogy a meghatározott időszak alatt megszüntesse vagy módosítsa az összeegyeztethetetlen támogatást. Ezért végső soron a Bizottság határozata szabja meg az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárás végső határait.

29. Következésképpen ezen eltérést jelentő eljárási rendelkezés alapján nem lehet előterjeszteni más kérelmet. Az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárással összefüggésben különösen az általánosabb hatályú vagy horizontális jellegű jogalapok elfogadhatatlanok. Az a kérdés például, hogy a jelenleg hatályos német jogszabályok lényegében alkalmatlanok-e bizonyos esetekben (például akkor, amikor a támogatást magánjogi szerződéssel nyújtják) arra, hogy biztosítsák az összeegyeztethetetlen támogatás gyors és hatékony visszatéríttetését, vagy az, hogy a német hatóságok strukturálisan vagy rendszeresen megsértették-e az állami támogatásokra vonatkozó szabályokat, mind olyan kérdés, amelyet – felmerülése esetén – kizárólag az EUMSZ 258. cikk szerinti rendes kötelezettségszegési eljárás keretében lehet vizsgálni.

30. Ez meggyőzött engem arról, hogy nem a Bíróság feladata a német jog értelmezése annak érdekében, hogy eldöntse, a német hatóságok meghozhatnak-e vagy meg kell-e hozniuk olyan igazgatási aktusokat, amelyek célja a magánjogi szerződésekkel nyújtott összeegyeztethetetlen támogatás visszatéríttetése. Következésképpen azt javasolom, hogy a Bíróság hagyjon figyelmen kívül minden olyan érvet, amely e kérdéseket érinti, és csak arról ítélkezzen, hogy megsértették-e a szóban forgó bizottsági határozatban foglalt kötelezettségeket.

11 — A 2005. november 7-i ítélet, 8 S 93/05.

12 — A 2013. március 8-i ítélet, 1 L 83/13. A teljesség kedvéért ki kell emelni, hogy a német kormány azzal érvel, hogy e döntések mindegyike elszigetelt esetet jelent, amelyet nem hagytak jóvá a felsőbb fokon eljáró bíróságok.

13 — A C-301/87. sz., Franciaország kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 1990., I-307. o.) 23. pontja.

14 — A Bíróság maga úgy jellemezte az EUMSZ 258. cikk szerinti eljárást a 173/73. sz., Olasz Köztársaság kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 1974., 709. o.) 9. pontjában, hogy az *bonyolultabb eljárás*.

15 — Lásd Mayras főtanácsnok 70/72. sz., Bizottság kontra Németország ügyre vonatkozó indítványát (EBHT 1973., 813., 835. o.).

16 — A 213/85. sz., Bizottság kontra Hollandia ügyben hozott ítélet (EBHT 1988., 281. o.) 7. és 8. pontja.

B – Az EUMSZ 288. cikk negyedik bekezdése és EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése az alkalmazott módszerek vagy az eredmény tekintetében fennálló kötelezettséget keletkeztet?

31. A jelen ügyben felmerült első fontos kérdés az, hogy az összeegyeztethetetlen támogatás visszatéríttetésére irányuló, az EUMSZ 288. cikk negyedik bekezdése és az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti kötelezettség az alkalmazandó módszerek tekintetében fennálló kötelezettség-e vagy az eredmény tekintetében fennálló kötelezettség.

32. A német kormány azzal érvel, hogy a szóban forgó bizottsági határozatban meghatározott négy hónapon belül a hatóságok meghozták a kérdéses támogatás hatékony visszatéríttetéséhez szükséges valamennyi intézkedést. A német kormány szerint a 659/1999 rendelet 14. cikke értelmében nem az a kulcsfontosságú megfontolás, hogy valóban megtörtént-e a visszatéríttetés, hanem az, hogy a meghozott intézkedések *in abstracto* alkalmasak-e az összeegyeztethetőség biztosítására.

33. A Bizottsághoz hasonlóan én sem látok semmit, ami alátámasztaná a német kormány érveit, sem a releváns uniós rendelkezésekben, sem a Bíróság ítélkezési gyakorlatában.

34. Először is meglehetősen egyértelműnek tűnik számomra, hogy a 659/1999 rendelet szövege eredménykötelezettséget sugall, nem pedig a módszerek tekintetében fennálló kötelezettséget. A bizottsági határozatokat nem lehetne „azonnal és hatékonyan” végrehajtani, és a visszatéríttetésre nem kerülne sor ezen jogszabály értelmében „késelem nélkül” akkor, ha a tagállam számára elegendő lenne pusztán elindítani a visszatéríttetési eljárást annak biztosítása érdekében, hogy egy valamikori jövőbeli időpontban sor kerüljön a tényleges visszafizetésre.

35. A Bíróság ítélkezési gyakorlata további támogatásról biztosítja ezt az értelmezést. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében az a tagállam, amely a visszatéríttetésre kötelező határozat címzettje, saját nemzeti szabályaival összhangban szabadon választhatja meg, hogy milyen módon hajtja végre az ezen határozatból fakadó kötelezettséget,¹⁷ feltéve hogy a választott intézkedések nem sértik az uniós jog alkalmazási körét és tényleges érvényesülését.¹⁸ Ez magában foglalja azt, hogy a tagállam által hozott intézkedéseknek az esedékes összegek tényleges visszatéríttetéséhez kell vezetniük.¹⁹

36. Fontos, hogy a Bíróság már egyértelművé tette, hogy a visszatéríttetésnek meg kell történnie az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése értelmében elfogadott bizottsági határozatban megállapított határidőn belül, vagy adott esetben a Bizottság által később meghatározott határidőn belül. Főszabály szerint a késedelmes visszatéríttetés – azaz a Bizottság által meghatározott határidőkön túli visszatéríttetés – nem tesz eleget a Szerződésekben foglalt követelményeknek.²⁰

37. A Bizottság kontra Szlovákia ügyben nemrég hozott ítéletében a Bíróság éppen ezzel az indokolással utasított el egy, a német kormány által a jelen ügyben előadott érvehöz hasonló érvet.²¹

38. Következésképpen úgy vélem, hogy az EUMSZ 288. cikk negyedik bekezdése és az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése eredménykötelezettséget ró arra a tagállamra, amely a visszatéríttetésre kötelező határozat címzettje. Így a tagállam addig nem valósítja meg a bizottsági határozatnak való hatékony megfelelést, amíg a támogatás kedvezményezettje vissza nem fizeti az államnak az összeegyeztethetetlen támogatás egészét.

17 — Lásd a C-549/09. sz., Bizottság kontra Francia Köztársaság ügyben 2011. október 20-án hozott ítélet (EBHT 2011., I-155. o.) 29. pontját és a C-344/12. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2013. október 17-én hozott ítélet 40. pontját.

18 — Lásd a C-209/00. sz., Bizottság kontra Németország ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., I-11695. o.) 34. pontját és a C-507/08. sz., Bizottság kontra Szlovákia ügyben hozott ítélet (EBHT 2010., I-13489. o.) 51. pontját.

19 — Lásd ilyen értelemben a C-207/05. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2006. június 1-jén hozott ítélet 36. és 37. pontját, valamint a C-331/09. sz., Bizottság kontra Lengyelország ügyben hozott ítélet (EBHT 2011., I-2933. o.) 54. és azt követő pontját.

20 — Lásd ebben az értelemben a C-419/06. sz., Bizottság kontra Görögország ügyben 2008. február 14-én hozott ítélet 38. és 61. pontját, és a C-454/09. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2011. október 13-án hozott ítélet 37. pontját.

21 — A Bizottság kontra Szlovákia ügyben hozott ítélet 47–52. pontja.

39. Hozzátenném, hogy a Bizottság által meghatározott határidőt rendkívül rövidnek tartó vagy a támogatás visszatéríttetése során nehézségekkel szembekerülő tagállam minden esetben kérhet a Bizottságtól hosszabbítást (vagy hosszabbításokat). Ehhez az államnak pontosan ki kell fejtenie kérelmének indokait, és adott esetben elő kell terjesztenie az állítását alátámasztó bizonyítékokat annak érdekében, hogy a Bizottság tájékozott döntést hozhasson.²² Ilyen esetben az EUSZ 4. cikk (3) bekezdése szerinti együttműködési kötelezettség fényében a Bizottság köteles lenne megvizsgálni a tagállam kérelmét, és amennyire lehetséges, támogatnia kellene a tagállamot a fennálló nehézségek legyőzésében azzal, hogy a releváns feltételek teljesülése esetén engedélyezi a kért hosszabbítást.²³

40. Amennyiben a tagállam úgy látja, hogy a Bizottsággal folytatott eszmecsere ellenére továbbra is ésszerűtlen és objektíve teljesíthetetlen az intézmény által meghatározott végső határidő, akkor megtámadhatja a határidőt az uniós bíróságok előtt.

41. E tekintetben kiemelném, hogy az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése szerinti eljárással összefüggésben a támogatás visszatéríttetését elrendelő bizottsági határozatban meghatározott határidőnek ugyanaz a funkciója, mint az EUMSZ 258. cikk szerinti indokolással ellátott véleményben foglalt határidőé.²⁴ Ez számomra azt jelenti, hogy a Bíróságnak az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő ésszerűségével kapcsolatban kialakított ítélkezési gyakorlatát *mutatis mutandis* alkalmazni kell az EUMSZ 108. cikk értelmében meghozott bizottsági határozatokra is. Az EUMSZ 258. cikkre vonatkozó állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a Bizottságnak ésszerű időtartamot kell biztosítania a tagállamok részére annak érdekében, hogy eleget tegyenek az indokolással ellátott véleményben foglaltaknak.²⁵ Az ilyen időtartam jogszerűségét a Bíróság felülvizsgálja.²⁶ A biztosított határidő ésszerűségének megállapítása érdekében a Bíróságnak figyelembe kell vennie az egyedi eset összes körülményét.²⁷

42. A fentiekből tehát arra a következtetésre jutottam, hogy a Bizottság határozatában meghatározott időtartamot az érintett tagállam meghosszabbíthatja, vagy akár meg is támadhatja azt bíróság előtt. Főszabály szerint mindazonáltal a tényleges visszatéríttetésnek ezen az időtartamon belül vagy a később meghatározott időtartamon belül kell teljesülnie.

C – A nemzeti eljárások okozhatják a támogatás visszatéríttetésének teljes lehetetlenségét?

43. Miután arra az ideiglenes következtetésre jutottam, hogy a támogatást mindenképpen vissza kell téríttetni a Bizottság által előírt időtartamon belül, és mivel a felek egyetértenek abban, hogy a támogatást nem fizették vissza a szóban forgó bizottsági határozatban meghatározott időtartamon belül, ezért meg kell vizsgálni azt, hogy igazolható-e ez a mulasztás.

44. A német kormány azzal érvel, hogy nem tehető felelőssé olyan késedelem miatt, amelyre azért került sor, mert a támogatás kedvezményezettje a nemzeti bíróságok előtt vitatta a visszatéríttetését. A Biri-csoport ezzel pusztán gyakorolta a hatékony bírói jogvédelemhez való alkotmányos jogát. A német kormány azzal is érvel továbbá, hogy a tbg minden tőle telhetőt megtett a szóban forgó bizottsági határozat végrehajtása érdekében, és nem kritizálható az állami támogatásokra vonatkozó uniós szabályokat tévesen alkalmazó, és ezért a visszatéríttetési eljárás késedelmét okozó német bíróságok tevékenysége miatt.

22 — Lásd a C-263/12. sz., Bizottság kontra Görögország ügyben hozott ítélet 30–32. pontját.

23 — Lásd ebben az értelemben a C-214/07. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet (EBHT 2008., I-8357. o.) 45. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

24 — Lásd különösen a C-529/09. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben hozott ítélet 70. és 71. pontját.

25 — Lásd többek között a C-1/00. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet (EBHT 2001., I-9989. o.) 65. pontját és a C-328/96. sz., Bizottság kontra Ausztria ügyben 1999. október 28-án hozott ítélet (EBHT 1999., I-7479. o.) 51. pontját.

26 — Lásd különösen a 28/81. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítélet (EBHT 1981., 2577. o.) 6. pontját.

27 — Lásd a 25. lábjegyzetben hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

45. A német kormány által felhozott érvelés lényegében azt a kérdést veti fel, hogy a bizottsági határozatnak való megfelelés teljesen lehetetlenné válhat-e annak eredményeképpen, hogy a támogatás kedvezményezettjei nemzeti eljárást indítanak.

46. A fentiek fényében először megvizsgálom a „teljes lehetetlenség” fogalmának körvonalait, és bemutatom azokat a körülményeket, amelyek között az ilyen védekezés főszabály szerint elfogadható lehet az állami támogatás visszatérítésével összefüggő ügyekben. Ezt követően elemzem a jelenleg vizsgált ügy különös jellemzőit.

1. A „teljes lehetetlenség” fogalma

47. Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a kötelezettségszegés megállapítása iránt a Bizottság által az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdése alapján benyújtott keresettel szembeni védekezésként a tagállam egyedül a szóban forgó határozat végrehajtásának teljes lehetetlenségére alapított jogalpra hivatkozhat.²⁸

48. A „teljes lehetetlenség” fogalma, amelyre gyakran a latin *vis maior* kifejezéssel hivatkoznak, főszabály szerint „rendkívüli és előreláthatatlan, az arra hivatkozón kívülálló körülményekre utal, amelyek következményeit a legnagyobb gondosság mellett sem lehet elkerülni”²⁹.

49. Így a „teljes lehetetlenség” fogalmának fő alapeleme egyrészt az ezen védekezésre hivatkozó személy által nem befolyásolható esemény felmerülése (objektív elem), és másrészt az, hogy ez a személy minden ésszerű intézkedést megtesz a szóban forgó esemény következményeinek elkerülése érdekében (szubjektív elem).³⁰

50. Álláspontom szerint a jelen ügyhöz hasonló ügyek esetében a körülmények kétféle csoportjának felmerülése esetén adható elő a teljes lehetetlenségre alapozott védelem.

51. A körülmények első csoportja a *gyakorlati* lehetetlenséget érinti: azaz azt, amikor a visszafizetendő összeg tényleges visszatérítése objektíve és elkerülhetetlenül megvalósíthatatlan. Tipikusan ez a helyzet akkor, amikor a támogatás kedvezményezettje olyan társaság, amely már nem létezik a Bizottság határozatának elfogadásakor. Ilyen esetben nincs olyan jogalany, amelytől követelhető lenne a visszafizetés; és nincs lefoglalható vagyon vagy pénz sem.³¹ Ez akkor van így, ha egyetlen más társaság sem válik – *de facto* vagy *de jure* – a felszámolt társaság jogutódjává, azzal az eredménnyel, hogy továbbra is részesül az összeegyeztethetetlen támogatás nyújtotta előnyökből.³²

52. A körülmények második csoportja a *jogi* lehetetlenséget érinti. A 659/1999 rendelet 14. cikke úgy rendelkezik, hogy „[a] Bizottság nem követeli meg a támogatás visszatérítését [helyesen: visszatérítését], amennyiben az ellentétes a[z uniós] jog valamelyik általános elvével”.³³

28 — Lásd különösen a C-499/99. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., I-6031. o.) 21. pontját és a C-441/06. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet (EBHT 2007. I-8887. o.) 27. pontját.

29 — A C-105/02. sz., Bizottság kontra Németország ügyben hozott ítélet (EBHT 2006., I-9659. o.) 89. pontja és a C-377/03. sz., Bizottság kontra Belgium ügyben hozott ítélet (EBHT 2006., I-9733. o.) 95. pontja.

30 — Lásd ebben az értelemben Kokott főtanácsnok C-334/08. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyre vonatkozó indítványának (EBHT 2010., I-6869. o.) 21–24. pontját.

31 — Lásd többek között a C-499/99. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben hozott ítélet 37. pontját és a C-214/07. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet 64. pontját.

32 — Lásd például a C-610/10. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben 2012. december 11-én hozott ítélet 106. pontját és a C-277/00. sz., Németország kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 2004., I-3925. o.) 86. pontját. Lásd továbbá Van Gerven főtanácsnok C-305/89. sz., Olaszország kontra Bizottság ügyre vonatkozó indítványának (EBHT 1991., I-1603. o.) 22. és 23. pontját.

33 — A Bíróság ezt az elvet már kimondta a 205/82-215/82. sz., Deutsche Milchkontor és társai egyesített ügyekben hozott ítéletének (EBHT 1983., 2633. o.) 33. pontjában, és a C-24/95. sz. Alcan Deutschland ügyben hozott ítéletének (EBHT 1997., I-1591. o.) 25. pontjában. A teljesség kedvéért meg kell említeni azt, hogy a Bíróság ezekben az ügyekben megszorítóan értelmezte ezt az elvet. Kritikus vizsgálathoz lásd Gambaro, E., és Papi Rossi, A., „Recovery of Unlawful and Incompatible Aid”, Santa Maria, A. (szerk.), *Competition and State Aid – An Analysis of the EC Practice*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2007., 183–220. o.

53. A lehetetlenség mindkét esetben lehet csupán *ideiglenes*, ami azt jelenti, hogy bizonyos idő elteltével áthidalható, vagy lehet *tartós*, ami azt jelenti, hogy tartósan akadályozza a teljesítést.

54. A jelen ügyben az uniós jog német kormány által hivatkozott általános elve a hatékony bírói jogvédelem elve.

55. E tekintetben emlékeztetnék arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében az uniós jog végrehajtása során a nemzeti bíróságnak tiszteletben kell tartania a jogalanyok uniós jogból származó jogainak hatékony bírói jogvédelmére vonatkozó követelményeket, ahogyan ezt az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikke biztosítja.³⁴ Ez – álláspontom szerint – különösen akkor igaz, amikor az uniós jog érvényesítése negatív módon érinti a jogalanyok jogállását.

56. Másrészt azonban meg kell jegyezni, hogy az EUSZ 3. cikk (3) bekezdése értelmében az Európai Unió belső piacot hoz létre, amely a Lisszaboni Szerződéshez csatolt, a belső piacról és a versenyről szóló 27. jegyzőkönyvnek³⁵ megfelelően olyan rendszert foglal magában, amely biztosítja azt, hogy a verseny ne torzuljon.

57. Az EUMSZ 107. cikk és az EUMSZ 108. cikk az EUMSZ 3. cikk (1) bekezdésének b) pontjában említett azon versenyszabályok közé tartozik, amelyek szükségesek e belső piac működéséhez. E szabályok szerepe ugyanis éppen az, hogy megakadályozzák a versenynek a közérdek, az egyéni vállalkozások vagy a fogyasztók kárára történő torzulását, és ily módon hozzájáruljanak az Európai Unión belüli jóléthez.³⁶

58. Elismerem, hogy van némi belső feszültség egyrészt a támogatások kedvezményezettjeinek arra irányuló joga, hogy bíróság előtt vitathassák az őket hátrányosan érintő aktusokat, másrészt pedig a versenytársaik arra irányuló joga között, hogy érvényesüljön a jogszerű helyzet, és a lehető leghamarabb helyreálljanak az egyenlő versenyfeltételek.

59. Mivel mindkét jog létfontosságú a jogállamiságon alapuló Unió tekintetében, amelynek egyik alapköve a belső piac, ezért úgy vélem, hogy egyiket sem lehet feltétel nélkül feláldozni a másik javára.

60. Ezért nem tartom elképzelhetetlennek azt, hogy a támogatás kedvezményezettjei számára hatékony bírói jogvédelem biztosításának szükségessége bizonyos körülmények között a *jogi* teljes lehetetlenségre hivatkozva igazolhatja a támogatás visszatéríttetésének elmaradását.

61. Ez a következő kérdést veti fel: a teljesítés elmaradásának igazolásához a tagállam milyen feltételek mellett és meddig hivatkozhat érvényesen a nemzeti szintű bírói eljárások fennállására?

2. A „teljes lehetetlenséggel” szemben támasztott követelmények

62. A nemzeti bíróságok előtt folyamatban lévő eljárások csak annyiban tekinthetők a teljes lehetetlenség okának, amennyiben teljesül a fenti 49. pontban említett két követelmény.

63. Az első követelmény – azaz hogy a visszatéríttetést megakadályozó eseményt nem befolyásolhatja a védekezéséppen erre hivatkozó személy – tekintetében úgy tűnik számomra, hogy ez gyakran teljesülhet.

34 — Lásd például a C-472/11. sz. Banif Plus Bank ügyben hozott ítélet 29. pontját, és a C-89/08. P. sz., Bizottság kontra Írország és társai ügyben hozott ítélet (EBHT 2009., I-11245. o.) 50. és 54. pontját.

35 — HL 2010. C 83., 309. o.

36 — Lásd ebben az értelemben a C-94/00. sz. Roquette Frères ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., I-9011. o.) 42. pontját és a C-52/09. sz. TeliaSonera Sverige ügyben hozott ítélet (EBHT 2011., I-527. o.) 20–22. pontját.

64. Nyilvánvaló, hogy a tagállamok semmit nem tehetnek annak megakadályozása érdekében, hogy a visszatéríttetés érvényesítése céljából a hatóságok által indított bírósági eljárásban a támogatás kedvezményezettje ellenálljon a visszatéríttetésnek. Amikor a hatóság igazgatási aktusok útján jár el, a tagállamok akkor sem akadályozhatják meg azt, hogy a támogatás kedvezményezettje esetlegesen fellebbezzon ezen aktusokkal szemben. Így a visszatéríttetésre irányuló intézkedésekkel szembeni bírósági eljárásokat soha nem lehet *a priori* kizárni.

65. Ez igaz, kivéve ha nemzeti szinten maguk a hatóságok felelősek a peres eljárásért. Lehet, hogy a kellő alaposság nélkül jártak el: például rosszul számították ki az esedékes kamatot, vagy valamilyen más hibát vétettek a visszatéríttetési eljárás során.

66. Következésképpen a peres eljárás lehetősége olyan körülmény, ami legalábbis a legtöbb esetben nem befolyásolható vagy ellenőrizhető a tagállamok hatóságai által.

67. Másrészt számomra nehezebben teljesíthetőnek tűnik a teljes lehetetlenséggel szemben támasztott második követelmény.

68. A teljes lehetetlenség kifogásával érvelő tagállamnak azt kell bizonyítania, hogy hatóságai minden ésszerű erőfeszítést megtettek a kérdéses esemény következményeinek elkerülése vagy minimalizálása érdekében. A Bíróság egyértelművé tette, hogy ez a védekezés nem vonatkozik arra az esetre, amikor valamely gondos és körültekintő személynek objektíve módjában állt volna megtenni az előreláthatatlan esemény felmerüléséből következő negatív következmények elkerüléséhez szükséges lépéseket.³⁷

69. E tekintetben úgy hiszem, hogy a tagállam által tanúsítandó gondosság és körültekintés szintje főszabály szerint az előreláthatatlan esemény felmerülése valószínűsége függvényének tekinthető: minél valószínűbb az esemény felmerülése, annál jelentősebb *ex ante* erőfeszítésekre van szükség a közigazgatás részéről.

70. Az állami támogatás visszatéríttetése tekintetében úgy hiszem, nyilvánvaló, hogy a tagállami hatóságoknak számolniuk kell azzal, hogy a támogatás néhány kedvezményezettje bírósági eljárás útján száll szembe a visszatéríttetéssel. Következésképpen amennyiben a bírósági eljárás felmerülése nem váratlan, a tagállamoknak megfelelően magas szintű gondosságot és körültekintést kell tanúsítaniuk.³⁸

71. Ezt a gondosságot és körültekintést elsősorban akkor kell tanúsítaniuk, amikor az adott ügyben az előttük nyitva álló lehetőségek sokaságából kiválasztják a visszatéríttetés biztosítása érdekében követendő eljárást. Bár az igazgatási hatóságok e tekintetben természetesen rendelkeznek bizonyos mérlegelési mozgástérrel, ez a mérlegelési mozgástér nem korlátlan.

72. Úgy hiszem, hogy a hatóságok kötelesek olyan eljárást választani, amely a kezdetektől fogva biztosítani tűnik a Bizottság szóban forgó határozatának gyors és hatékony végrehajtását, még a támogatás kedvezményezettje által tanúsított ellenállás esetében is.

73. Nem zárható ki az, hogy ez időnként magában foglalja igazgatási intézkedések igénybevételét. Valójában fennállhatnak olyan körülmények, bármennyire kivételesek legyenek is, amelyek esetében a hatóságoknak közbe kell lépni az állami támogatásokra vonatkozó uniós szabályoknak való gyors megfelelés biztosítása érdekében. Mi történik például akkor, amikor a magánjogi szerződéssel

37 — Analógia útján lásd a C-325/03. P. sz., Zuazaga Meabe kontra OHIM ügyben hozott végzés (EBHT 2005., I-403. o.) 25. pontját és a 209/83. sz., Ferriera Valsabbia kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 1984., 3089. o.) 22. pontját.

38 — Lásd ebben az értelemben a C-297/08. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítélet (EBHT 2010., I-1749. o.) 80–86. pontját.

támogatást nyújtó jogalanyt felszámolják és nincs jogutódja? Ez azt jelentené, hogy néhány összeegyeztethetetlen támogatás soha nem kerülhet visszatérítésre annyiban, amennyiben nincs többé olyan jogalany, amely jogosult lenne eljárni a hatáskörrel rendelkező polgári vagy kereskedelmi bíróságok előtt?

74. Ez nyilvánvalóan nem lehet az uniós szabályok védhető értelmezése. A Bíróság mindig elutasította a tagállamok arra vonatkozó érveit, hogy hiányzik az összeegyeztethetetlen támogatás gyors visszatéríttetéséhez szükséges megfelelő nemzeti jogi jogalap.³⁹ Valóban, ha egy tagállam belső jogi rendszere nem biztosítja a szükséges mechanizmusokat az uniós jogból eredő kötelezettségek teljesítéséhez, a tagállam kötelezettsége, hogy rendezze ezt, mivel ez a következménye az EUMSZ 288. cikk szerinti határozatok kötelező jellegének.⁴⁰ A Bíróság következetesen megállapította azt is, hogy a nemzeti bíróságoknak mellőzni kell a hatékony visszatéríttetést akadályozó nemzeti szabályok alkalmazását.⁴¹ A Bíróság soha nem fogadta el azt sem, hogy pusztán az a tény, miszerint a nemzeti eljárások összetettek és időigényesek, elegendő lehet a bizottsági határozat végrehajtásában bekövetkezett késedelem igazolására.⁴²

75. A támogatás visszatéríttetésére irányuló megfelelő eljárás megválasztása mellett az igazgatási hatóságok kötelessége továbbá gondos és körültekintő hozzáállást tanúsítani a visszatéríttetési folyamat során.

76. Ez azt jelenti például, hogy amikor a hatóságok a bírósági eljárásban ellenvéleménnyel vagy késsel szembeesülnek, akkor meg kell fontolniuk azt, hogy gyorsított eljáráshoz vagy ideiglenes intézkedéseket magukban foglaló eljárásokhoz folyamodjanak. Ezzel összefüggésben emlékeztetnek arra, hogy az állandó ítélezési gyakorlat értelmében az uniós jog szerint megítélendő jogvitában eljáró nemzeti bíróságnak az uniós jog alapján hivatkozott jogok létezésére vonatkozóan meghozandó határozat hatékony érvényesülése érdekében lehetősége kell, hogy legyen ideiglenes intézkedések elrendelésére.⁴³

77. Ez azt is magában foglalja, hogy a hatóságoknak adott esetben a visszatéríttetéshez eredetileg kiválasztottól eltérő eljárásokat kell lefolytatniuk akkor, ha az előbbiek lehetetlenek, hatástalannak vagy túl hosszadalmasnak bizonyulnak.⁴⁴ Ahogyan Sharpston főtanácsnok meggyőzően megállapította, a teljes lehetetlenséggel való védekezés a jogellenes támogatás visszatéríttetéséhez mint elérendő *eredményhez* kapcsolódik. Ha erre a visszatéríttetés végrehajtásának *módja* tekintetében is hivatkozni lehetne, a tagállamok egész egyszerűen egy lehetetlennek bizonyuló eljárást választanának a jogellenes támogatás visszatéríttetésére, majd arra hivatkoznának, hogy mentesültek a támogatás visszatéríttetésére vonatkozó kötelezettségük alól.⁴⁵

78. Eddig arra jutottam, hogy a Bíróságnak az adott egyedi ügyben kell értékelnie azt a kérdést, hogy a tagállami hatóságok az adott ügyben eleget tesznek-e a gondosság és körültekintés követelményének. Végül ezzel összefüggésben aligha szükséges kiemelni, hogy az erre hivatkozó tagállam feladata annak bizonyítása, hogy teljesülnek az ügyben a teljes lehetetlenség követelményei.⁴⁶

39 — Lásd például a C-303/88. sz., Olaszország kontra Bizottság ügyben hozott ítélet (EBHT 1991., I-1433. o.) 56. és 60. pontját.

40 — Lásd ebben az értelemben Sharpston főtanácsnok C-214/07. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyre vonatkozó indítványának 76. pontját.

41 — Lásd ebben az értelemben például a C-232/05. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet (EBHT 2006., I-10071. o.) 53. pontját.

42 — Lásd például a C-353/12. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítélet 41. pontját.

43 — Lásd a C-432/05. sz. Unibet-ügyben hozott ítélet (EBHT 2007., I-2271. o.) 75. pontját és a C-213/89. sz., Factortame és társai ügyben hozott ítélet (EBHT 1990., I-2433. o.) 23. pontját.

44 — Lásd például a C-214/07. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyben hozott ítélet 56. pontját.

45 — Lásd Sharpston főtanácsnok C-214/07. sz., Bizottság kontra Franciaország ügyre vonatkozó indítványának 44. pontját.

46 — Lásd többek között a Bizottság kontra Szlovákia ügyben hozott ítélet 61–64. pontját.

3. Az időtényező

79. Miután bemutattam azokat a körülményeket, amelyek között egy tagállam érvényesen hivatkozhat a teljes lehetetlenségre, úgy gondolom, van egy további szempont is, amely figyelmet érdemel. Ez arra az időtartamra irányul, amely során az ilyen védekezés érvényes lehet.

80. Számomra úgy tűnik, hogy a hatékony bírói jogvédelem elve értelmében a nemzeti bíróságoknak ésszerű időt kell tudniuk biztosítani a támogatás kedvezményezettjei részére védekezésük előadására. E bíróságoknak ezen túlmenően saját maguk számára is biztosítani kell a bírói tevékenység megfelelő ellátásához szükséges időt is.

81. Nem reális azonban azt hinni, hogy a nemzeti bíróságok ilyen esetekben a megfelelő bizottsági határozatban meghatározott határidőn (rendszerint négy hónapon) belül mindig meg tudják hozni a jogerős ítéletet. A bírósági eljárás teljes hossza több különböző tényezőtől függhet.

82. Ugyanakkor azonban a Bizottság határozatai tekintetében szükségesnek tartom az *effet utile* megőrzését. A támogatás kedvezményezettjeinek halogató stratégiái, vagy a nemzeti igazgatás vagy a nemzeti bíróságok tehetetlensége vagy gondatlansága nem győzedelmeskedhet az összeegyeztethetetlen támogatással hátrányosan érintett társaságok arra irányuló jogos érdeke felett, hogy egyszer s mindenkorra megszűnjön a versenytorzulás.

83. E két egymással versengő érdek között nem egyszerű megtalálni a helyes egyensúlyt.

84. Ezen a ponton emlékeztetnék arra, hogy a Bíróság számos ügyben egyértelművé tette, hogy a teljes lehetetlenségre alapozott érv csak addig az ideig fogadható el, „amely egy szokásos gondossággal eljáró igazgatási szerv számára az akaratától kívül eső [váratlan esemény] megoldásához szükséges”⁴⁷. Álláspontom szerint ez a megállapítás *mutatis mutandis* alkalmazandó a nemzeti bíróságok tevékenységére. Ennek megfelelően úgy vélem, hogy csak ideiglenes kifogás lehet az összeegyeztethetetlen támogatás visszatérítésében a folyamatban lévő nemzeti bírósági eljárások miatt bekövetkező késedelem: azaz akkor, amikor ez a többlet időszak megfelel annak a legrövidebb időtartamnak, amelyre egy ésszerű szintű gondossággal eljáró bíróságnak az előtte folyamatban lévő ügy elbírálásához szüksége van.

85. Ezzel összefüggésben aligha szükséges kiemelni azt, hogy nem igazolható az amiatt felmerült késedelem, mert ezek a bíróságok helytelenül alkalmazzák a releváns uniós szabályokat.⁴⁸ Egy gondos bíróság valójában az állandó ítélkezési gyakorlat alapján alkalmazza e szabályokat, és kétség esetén előzetes döntéshozatali eljárás keretében az értelmezésre vagy az érvényességre irányuló kérdéseket terjeszt a Bíróság elé.

86. Ezek után el kell ismernem, hogy *a priori* lehetetlen megállapítani a minden körülmények között elfogadhatónak tekinthető további időtartam hosszát, vagy azon kellően pontos és konkrét paramétereket, amelyek valamennyi ügyben lehetővé tennék e Bíróságnak a megfelelő időtartam kiszámítását. A késedelem igazolhatóságának kérdését csak az adott egyedi ügyben lehet megítélni.

47 — A C-297/08. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítélet 48. pontja és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat. Lásd továbbá Jacobs főtanácsnok C-236/99. sz., Bizottság kontra Belgium ügyre vonatkozó indítványának (EBHT 2000., I-5657. o.) 20. és 25. pontját.

48 — Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a tagállam nem mentesül a felelősség alól akkor, ha uniós kötelezettségeinek megsértése teljes mértékben vagy részben a nemzeti bírósága által a releváns uniós szabályok értelmezése vagy alkalmazása során elkövetett tévedésekre vezethető vissza. Lásd különösen az 1/2009. sz. vélemény (EBHT 2011., I-1137. o.) 87. pontját és a C-154/08. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben 2009. november 12-én hozott ítéletet. A Bíróságnak az állami támogatások ellenőrzése területén meghozott számos újabb ítélete jól illusztrálja ezt a pontot. Lásd különösen a C-302/09. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2011. október 6-án hozott ítéletet, a C-304/09. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2010. december 22-én hozott ítéletet (EBHT 2010., I-13903. o.) és a C-243/10. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2012. március 29-én hozott ítéletet.

87. Azonban számomra úgy tűnik, hogy a támogatás kedvezményezettje által a nemzeti bíróság előtt előterjesztett kereset típusa szerint e tekintetben megkülönböztethetünk két fő helyzetet.

88. Egyrészt egy társaság közvetlenül vagy közvetve vitathatja a nemzeti hatóságok által végrehajtani kívánt bizottsági határozat jogszerűségét. Másrészt egyszerűen vitathatja a visszatéríttetés érdekében hozott lépéseket anélkül, hogy megkérdőjelezné a bizottsági határozat jogszerűségét. A következőkben ezt a két helyzetet vizsgálom meg.

a) A bizottsági határozat jogszerűségének megkérdőjelezése

89. Emlékeztetni kell arra, hogy a Bizottság határozatait megilleti a jogszerűség vélelme, és ennél fogva mindaddig joghatásokat váltanak ki, amíg azokat vissza nem vonják, meg nem semmisítik, illetve előzetes döntéshozatal iránti kérelem vagy jogellenességi kifogás következtében nem nyilvánítják érvénytelennek.⁴⁹ A Bizottság határozatait jogellenesnek nyilvánító ítéletek meghozatala az uniós bíróságok feladata. Az e tekintetben kétségekkel rendelkező nemzeti bíróságoknak előzetes döntéshozatal iránti kérelmet kell terjeszteni a Bíróság elé.⁵⁰ Ezen túlmenően pusztán az a tény, hogy valamely határozatot vitatnak az uniós bíróságok előtt, önmagában nem teszi lehetővé a nemzeti bíróságok számára érvényességének felfüggesztését. Egy ilyen felfüggesztés főszabály szerint az uniós bíróságok elé terjesztett kérelem tárgya kell legyen, amelyet a megfelelő keresetösségi joggal rendelkező felek terjesztenek elő az EUMSZ 278. cikk és az EUMSZ 279. cikk értelmében.

90. Kivételesen azonban nemzeti bíróságok előtt is lehet kérni a bizottsági határozat felfüggesztését. A Bíróság következetesen megállapította, hogy a nemzeti bíróságok csak akkor hozhatnak uniós aktusok tekintetében felfüggesztő intézkedéseket, ha teljesülnek a Zuckerfabrik-ügyben⁵¹ kialakított ítélkezési gyakorlat szerinti feltételek, nevezetesen: i. a nemzeti bíróságnak komoly kétségei vannak az uniós jogi aktus érvényességét illetően, és ha a megtámadott jogi aktus érvényessége még nem vitatott a Bíróság előtt, akkor magának a nemzeti bíróságnak kell a kérdést a Bíróság elé terjesztenie; ii. az ideiglenes intézkedés sürgősen szükséges az intézkedést kérő félnél felmerülő súlyos és helyrehozhatatlan károk elkerülése érdekében; iii. a nemzeti bíróságnak kellően figyelembe kell vennie az uniós érdeket; valamint iv. az összes említett körülmény értékelésekor a nemzeti bíróságnak tiszteletben kell tartania az uniós bíróságoknak az uniós jogi aktus jogszerűségéről vagy az uniós szintű hasonló ideiglenes intézkedésre irányuló ideiglenes intézkedések iránti kérelemről hozott döntését.

91. Fontos, hogy a Bíróság azt is egyértelművé tette, hogy az állami támogatásokra vonatkozó eljárásokkal kapcsolatban a Zuckerfabrik-ügyben kialakított ítélkezési gyakorlat szerinti követelmények azon eljárás felfüggesztésére irányuló eljárási cselekmények esetében is irányadók, amelynek keretében a jogellenes támogatás visszatérítését elrendelő nemzeti aktust vitatják.⁵² Valóban, a visszatéríttetésre irányuló intézkedések azon alapuló vitatása, hogy érvénytelen bizottsági határozat végrehajtására irányulnak, egyenértékű az ezen határozat közvetlen vitatásával.

92. Így a fenti követelmények teljesülése esetén a nemzeti hatóságoknak nyilvánvalóan kötelessége tiszteletben tartani a nemzeti bíróságok által elfogadott ideiglenes intézkedéseket, és ennek megfelelően *jogilag* lehetetlenné válhat számukra a visszatéríttetés folytatása.

49 — Lásd a C-475/01. sz., Bizottság kontra Görögország ügyben hozott ítélet (EBHT 2004., I-8923. o.) 18. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

50 — A 314/85. sz. Foto-Frost ügyben hozott ítélet (EBHT 1987., 4199. o.) 9–18. pontja, és a C-344/04. sz., IATA és ELFAA ügyben hozott ítélet (EBHT 2006., I-403. o.) 27–32. pontja.

51 — A C-143/88. és C-92/89. sz., Zuckerfabrik Süderdithmarschen és Zuckerfabrik Soest egyesített ügyekben hozott ítélet (EBHT 1991., I-415. o.), és a C-465/93. sz., Atlanta Fruchthandels-gesellschaft és társai (I) ügyben hozott ítélet (EBHT 1995., I-3761. o.).

52 — A C-304/09. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítélet (EBHT 2010., I-13903. o.) 47. pontja.

93. A lehetlenség ilyen helyzete azonban csak addig tart, amíg az uniós bíróságok döntést nem hoznak az előttük folyamatban lévő ügyben. Valóban, amennyiben az uniós bíróság megerősíti a Bizottság határozatának jogszerűségét, a nemzeti bíróságnak le kell vonnia az ezen ítéletből fakadó szükségszerű következtetéseket. A Bizottság által az EUMSZ 108. cikk értelmében meghozott, a támogatás kedvezményezettjével szemben véglegessé vált határozatok kötelezik a nemzeti bíróságokat.⁵³ E bíróságok a 659/1999 rendelet 14. cikkének (3) bekezdése értelmében kötelesek többek között biztosítani a jogellenes támogatás visszatérítését elrendelő határozat teljes hatékonyságát és megfelelő megoldást találni az e határozat által kitűzött célnak.⁵⁴

94. Ugyanez igaz a valamely uniós intézmény által meghozott, és a címzett által az EUMSZ 263. cikk szerinti határidőn belül meg nem támadott határozatok esetében is. A Bíróság ugyanis kimondta, hogy az állami támogatás azon kedvezményezettje, aki kétségtelenül lehetőséggel rendelkezett a bizottsági határozat uniós bíróságok előtti vitatására, de hagyta eltelni a jogvesztő határidőt, nem vitathatja e határozat jogszerűségét a nemzeti bíróságok előtt a nemzeti hatóságok e határozat végrehajtására irányuló intézkedéseinek kifogásolására irányuló eljárásban.⁵⁵

95. A fentiek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy amennyiben a támogatás kedvezményezettje közvetlenül vagy közvetve a nemzeti bíróságok előtt vitatja a visszatérítetést elrendelő bizottsági határozat jogszerűségét, akkor csak abban az esetben fogadható el a visszatérítetési eljárásban bekövetkezett késedelem, ha ez azt a legrövidebb időt jelenti, amelyre egy gondos bíróságnak szüksége van a Zuckerfabrik-ügyben kialakított ítélkezési gyakorlat szerinti követelmények teljesülésének ellenőrzéséhez. Ebben az esetben elfogadható lehet a teljes lehetlenségre alapozott védekezés, következésképpen igazolhatja a késedelmet, de csak addig, amíg e követelmények továbbra is teljesülnek. Ha nem így van, akkor számomra nem fogadható el a további késedelem.

b) A bizottsági határozat jogszerűségének meg nem kérdőjelezése

96. Másrészt lehetnek olyan esetek, ahol a támogatás kedvezményezettje közvetlenül vagy közvetve nem kérdőjelezi meg a bizottsági határozat jogszerűségét. Ez számos körülmény felmerülése esetén igaz lehet.

97. Először, ez a helyzet léphet fel akkor, amikor a Bizottság egy támogatási programról hoz határozatot, és nem azonosítja a támogatás összes kedvezményezettjét, vagy elmulasztja számszerűsíteni a támogatás összegét. Ilyen körülmények között a visszatérítetési intézkedésekkel érintett társaság a nemzeti bíróságok előtt érvelhet azzal, hogy nem felel meg a támogatás kedvezményezettjei azonosítására vonatkozó feltételnek, vagy hogy a Bizottság által meghatározott paraméterek alkalmazása esetén az ő esetében a visszafizetendő támogatás összege nulla, vagy alacsonyabb az állam által megjelölnél. Másodszor, előfordulhat az is, hogy a támogatás kedvezményezettje csak a visszafizetendő támogatáshoz kapcsolódó kamat számítását vitatja. Végül a társaság vitathatja csupán a visszatérítetési *mikéntjét*. Mivel ez a szempont főszabály szerint az eljárási autonómia elve körébe tartozik, elképzelhető, hogy a támogatás kedvezményezettje csak azt a módot támadja meg, amellyel nemzeti szinten végre akarják hajtani a bizottsági határozatot.

98. Mindezen tényezők fényében nem zárható ki az, hogy előfordulhatnak olyan esetek, amelyekben még egy gondos bíróságnak is négy hónapnál több időre van szüksége a vita rendezéséhez.

53 — A C-188/92. sz. TWD Textilwerke Deggendorf ügyben hozott ítélet (EBHT 1994., I-833. o.) 26. pontja.

54 — A C-210/09. sz., Scott és Kimberly Clark ügyben hozott ítélet (EBHT 2010., I-4613. o.) 29. pontja.

55 — Lásd többek között a TWD Textilwerke Deggendorf ügyben hozott ítélet 13., 17. és 20. pontját, valamint a C-241/01. sz. National Farmers' Union ügyben hozott ítélet (EBHT 2002., I-9079. o.) 34. és 35. pontját.

99. Úgy vélem mindazonáltal, hogy a lojális együttműködés elve értelmében a nemzeti bíróságok nem vizsgálhatják úgy a támogatások kedvezményezettjei által indított eljárásokat, hogy nem veszik figyelembe az Európai Unió arra irányuló érdekét, hogy meg kell szüntetni a fennálló versenytorzulást.⁵⁶

100. Valójában úgy vélem, hogy a támogatások kedvezményezettjeit megillető hatékony bírói jogvédelemhez való jog és a versenytársaiknak a jogellenes támogatással kialakult minden versenytorzulás megszüntetésére irányuló joga összeegyeztetésének szükségessége tekintetében fent kifejtett megfontolás egyformán érvényesek a nemzeti bíróságok előtt.

101. Valóban, a Bíróság megállapította, hogy a nemzeti bíróságoknak is vannak bizonyos kötelezettségei azon egyénekkal szemben, akiknek az érdekeit sértheti a jogellenes támogatás odaítélése.⁵⁷ A Bíróság néhány újabb ügyben különösen azt emelte ki, hogy az állami támogatások ellenőrzése területén a nemzeti bíróságokra ruházott feladatok egyike pontosan az, hogy a jogellenes támogatások végrehajtásának orvoslására alkalmas intézkedéseket hozzanak annak érdekében, hogy a kedvezményezett ne őrizhesse meg a támogatás feletti szabad rendelkezés jogát a bizottsági határozat meghozataláig eltelt idő alatt.⁵⁸

102. Álláspontom szerint a Bíróság megállapítása annál inkább érvényes, amikor végleges bizottsági határozatról van szó.

103. Bár igaz, hogy a Bíróság a jogellenes támogatás odaítélése révén állítólagosan sérelmet szenvedett társaságok által indított nemzeti eljárásokhoz kapcsolódó ügyekben alakította ki e megfontolásokat, nem látom be, hogy ezek miért ne lennének relevánsak a támogatás kedvezményezettjei által az ilyen támogatás visszatérítésének megakadályozása vagy késleltetése érdekében indított eljárásokra is.

104. Mindezek alapján arra az álláspontra jutottam, hogy amennyiben a nemzeti bíróság olyan eljárásban jár el, amely időtartama miatt késleltetheti a Bizottság valamely határozatának való megfelelést, és ezzel meghosszabbítja a belső piacon fennálló versenytorzulást, akkor ennek a bíróságnak megfelelően figyelembe kell vennie azon egyének érdekeit, akik még sérelmet szenvedhetnek e késedelem miatt. A gondos nemzeti bíróságnak különösen azt kell álláspontom szerint megfontolnia, hogy ideiglenes intézkedések elfogadásával biztosítható-e legalább a részleges vagy ideiglenes megfelelés.

105. Amellett, hogy az Európai Unió mint egész érdekeit biztosítja, ez azt is lehetővé teszi a nemzeti bíróság számára, hogy rendelkezésére álljon a vita elbírálásához szükséges idő.

106. Ahogyan fent említettem, az erre irányuló kérelem előterjesztése álláspontom szerint a nemzeti eljárásban félként részt vevő hatóságok feladata.⁵⁹ Úgy vélem mindazonáltal, hogy a nemzeti bíróságoknak adott esetben is jogában áll e lehetőség *hivatalból* való vizsgálata.

107. Mindezen elvek értelmében most megvizsgálom a német kormány által előterjesztett, teljes lehetetlenségre alapított jogalap megalapozottságát.

56 — Lásd analógia útján az Atlanta Fruchthandelsgesellschaft és társai (I) ügyben hozott ítélet 28. és 29. pontját, valamint 42–45. pontját.

57 — Lásd különösen a C-354/90. sz., Fédération Nationale du Commerce Extérieur des Produits Alimentaires és Syndicat National des Négociants et Transformateurs de Saumon (FNCE) ügyben hozott ítélet (EBHT 1991., I-5505. o.) 11. és 12. pontját, és a C-39/94. sz., SFEI és társai ügyben hozott ítélet (EBHT 1996., I-3547. o.) 39. és 40. pontját.

58 — Lásd a C-284/12. sz. Deutsche Lufthansa ügyben hozott ítélet 31. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

59 — Lásd a fenti 76. pontot.

4. A jogalap értékelése

108. Elsősorban meg kell mondanom, hogy nem győzött meg a Bizottság arra irányuló érvelése, hogy a német hatóságok nem jártak el gondosan 2007-ben akkor, amikor megválasztották a kérdéses támogatás visszatéríttetésének módját. Álláspontom szerint az iratokban semmi nem utal arra, hogy a választott eljárás *a priori* alkalmatlan volt e cél elérésére, vagy hogy egy igazgatási aktus biztosan gyorsabb visszatéríttetést eredményezett volna.

109. Fordítva azonban úgy látom, hogy az ügy körülményeit tekintve a német hatóságoknak felróható az azt követő eljárás során tanúsított gondosság és gyorsaság bizonyos fokú hiánya.

110. Először is, ahogyan fent említettem, nem vitatott, hogy a Biria-csoportnak nyújtott összeegyeztethetetlen támogatást nem fizették vissza a tárgyalás időpontjáig, amelyre körülbelül a szóban forgó bizottsági határozatban meghatározott időszak végétől számított két és fél évvel később került sor.

111. Az a tény, hogy ezen időszak végétől számítva ilyen jelentősen hosszú idő telt el bármilyen visszatéríttetés nélkül, önmagában arra tűnik utalni, hogy a német hatóságok nem tettek meg minden tőlük telhetőt annak érdekében, hogy a lehető leggyorsabban megfeleljenek a szóban forgó bizottsági határozatnak.⁶⁰

112. Kész vagyok elfogadni, hogy amennyiben a visszatéríttetés kényszerértékesítést foglalt magában, a nemzeti hatóságoknak valóban szükségük volt némi további időre az összes szükséges eljárás befejezéséhez. Azzal is egyet tudok érteni, hogy nem róható fel a német hatóságoknak az, hogy az első árverésre nem érkezett ajánlat.

113. Világos azonban számomra az, hogy az árverésre sokkal korábban sort kellett volna keríteni, nem pedig két évvel a szóban forgó bizottsági határozat elfogadása után. Ha a kényszerértékesítési eljárás gyorsabban zajlott volna, akkor megfelelő ajánlattevő hiányában a német hatóságok haladéktalanul kérhették volna a társaság felszámolását.⁶¹ Így elkerülhető lett volna a támogatás kedvezményezettje pénzügyi helyzetének további romlása.

114. Másodszor, megjegyzem, hogy a német hatóságok soha nem kérték a Bizottságtól a szóban forgó bizottsági határozatban szereplő határidő meghosszabbítását. Pusztán tájékoztatták a Bizottságot a visszatéríttetési eljárás *állapotáról* és az ezzel összefüggésben felmerülő nehézségekről. Mindezek alapján annak is jelentősége van továbbá, hogy a hatóságok nem javasoltak a Bizottságnak alternatív intézkedéseket, hogy megpróbálják áthidalni ezeket a nehézségeket, és következőképpen képesek legyenek gyorsabban végrehajtani a határozatot.⁶²

115. Harmadszor, a német kormány elismeri, hogy a rendelkezésére álló lehetőség ellenére a hatóságok soha nem kérték olyan *ideiglenes intézkedések* meghozatalát, amelyek értelmében az összeegyeztethetetlen támogatást a nemzeti eljárás fennmaradó részére el lehetett volna különíteni a kedvezményezett vagyontól.

60 — Lásd ebben az értelemben a C-411/12. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2013. december 12-én hozott ítélet 35. pontját és a C-303/09. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 2011. július 14-én hozott ítélet 32. pontját.

61 — Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a visszatéríttetés elérésének elfogadható módja az összeegyeztethetetlen támogatás visszafizetésére vonatkozó kötelezettségnek a felszámolási eljárás alatt álló társaság kötelezettségeinek jegyzékébe való felvétele (lásd például a C-610/10. sz., Bizottság kontra Spanyolország ügyben hozott ítélet 72. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

62 — Az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a határozat végrehajtásának teljes lehetetlenségével kapcsolatos feltétel nem teljesül, ha az alperes tagállam arra szorítkozik, hogy azokról a jogi, politikai vagy gyakorlati nehézségekről tájékoztatja a Bizottságot, amelyekkel a határozat végrehajtása jár, anélkül hogy a szóban forgó támogatás visszatéríttetése érdekében az érintett társaságokkal szemben ténylegesen eljárna, és a Bizottságnak a határozat végrehajtásának olyan alternatív módzatait javasolná, amelyek e nehézségek legyőzését lehetővé tehetnék volna (lásd többek között a C-305/09. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben hozott ítélet (EBHT 2011., I-3225. o.) 33. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

116. E tekintetben a német kormány azzal érvel, hogy erre nem volt szükség, mivel a tbg ideiglenesen már jogosult volt a visszatérítetés végrehajtására a Landgericht Mühlhausen 2008. november 26-án meghozott mulasztási ítélete értelmében. Ahogyan azonban a Bizottság helyesen rámutatott, ezt a jogosultságot biztosíték nyújtása ellenében felfüggeszthették. Éppen ez történt meg, mivel a Landgericht Mühlhausen valóban felfüggesztette a mulasztási ítélet joghatásait, és feljogosította a Biria-csoportot arra, hogy biztosítékot nyújtson az erre a célra szolgáló személyes garancia formájában.

117. Itt kell megjegyezni azt, hogy – a német kormány állításával ellentétben – a személyes garancia pusztán biztosítása annak ellenére, hogy az bizonyos költséggel jár a támogatás kedvezményezettje számára, a támogatás semlegesítése tekintetében nem rendelkezik ugyanazzal a hatással, mint a támogatás összegének zárolt számlára való utalása⁶³ (mivel a támogatás teljes összege továbbra is a támogatás kedvezményezettjének rendelkezésére áll).⁶⁴ Ahogyan a Bundesgerichtshof helyesen rámutatott 2012. szeptember 13-i határozatában, a Landgericht Mühlhausennek ez utóbbi intézkedést kellett volna meghoznia.

118. Negyedszer, nem tűnik úgy számomra, hogy a hatóságok minden esetben olyan gyorsan jártak el, ahogy kellett volna, ha emlékszünk arra, hogy a szóban forgó bizottsági határozatban a visszatérítetésre biztosított idő (4 hónap) valóban viszonylag rövid volt. A tbg például a bizottsági határozat elfogadását követő három hónapig nem nyújtott be az MB System tartozásának végrehajtás keretében történő behajtása iránti kérelmet. Ekkorra a szóban forgó bizottsági határozatnak való megfelelésre biztosított időszaknak már a háromnegyede eltelt.

119. Ötödször és végül, a német kormány maga is elismerte, hogy jelentős késedelemre került sor azért, mert több téves döntésre került sor a nemzeti bíróságok részéről, amelyek előtt a Biria-csoport eljárást indított a visszatérítetés megtámadása érdekében.

120. Ezzel összefüggésben megjegyzem, hogy a nemzeti bíróságok előtt a Biria-csoport vitatja a szóban forgó bizottsági határozat jogszerűségét is. Mégis, az ügy irataiból úgy tűnik, hogy a visszatérítetési eljárást legalább két esetben pusztán azért függesztették fel a Landgericht Mühlhausen előtt, mert a Biria-csoport eljárást indított az uniós bíróságok előtt az ügyben érintett bizottsági határozatokkal szemben. A Landgericht Mühlhausen valójában nem vizsgálta meg a Zuckerfabrik-ügyben kialakított feltételeket, ahogyan ez kiderül a Bundesgerichtshof 2012. szeptember 13-i határozatából, amely hatályon kívül helyezi a Landgericht Mühlhausen 2011. március 30-i felfüggesztő végzését és az Oberlandesgericht Jena 2011. december 28-i felfüggesztő végzését.

121. Mindenesetre egyértelmű, hogy e feltételek már nem teljesülhettek 2011. június 21. után, amikor a Törvényszék elnöke elutasította az MB System szóban forgó bizottsági határozat végrehajtásának felfüggesztésére irányuló kérelmét.⁶⁵

122. Igaz ugyan, hogy a Törvényszék elnökének végzése (a továbbiakban: végzés) kevésbé szerencsés megfogalmazást tartalmaz, amennyiben úgy tűnik, arra utal, hogy a Törvényszék előtti ideiglenes védelem érdekében az MB Systemnek azt kellett volna bizonyítania, hogy a német jogrend értelmében nem állt rendelkezésre hatékony jogorvoslat.⁶⁶ Először is úgy tűnik, hogy ez az érvelés keveri a főszabályt a kivétellel. Számomra egyértelmű, hogy amikor egy fél az uniós bíróságok előtt keresetjogi joggal rendelkezik, és gyakorolta e jogát, amennyiben keresetet terjesztett elő a Bizottság valamely határozatának megsemmisítése érdekében, akkor az ezen határozat végrehajtásának felfüggesztésére vonatkozó döntés meghozatalára „természetes bíróságként” az alapügy tárgyalására

63 — Lásd a C-1/09. sz., CELF és Minister of Culture and Communication ügyben hozott ítélet (EBHT 2010., I-2099. o.) 37. pontját.

64 — Lásd ebben az értelemben „A tagállamokat a jogellenes és összeegyeztethetetlen állami támogatások visszafizettetésére felszólító bizottsági határozatok hatékony végrehajtásáról” című bizottsági közlemény (HL 2007. C 272., 4. o.) 70. pontját.

65 — Ezzel összefüggésben szinte szükségtelen hozzátenni, hogy a szóban forgó bizottsági határozatot véglegesen helybenhagyta 2013. július 3-án, amikor a Törvényszék elutasította az MB System megsemmisítés iránti keresetét.

66 — A T-209/11. R. sz., MB System kontra Bizottság ügyben 2011. június 21-én hozott végzés 46–52. pontja.

hatáskörrel rendelkező uniós bíróság jogosult. Így a nemzeti bíróságok által a Zuckerfabrik-ügyben kialakított ítélkezési gyakorlat értelmében biztosított ideiglenes védelem kivételnek tekintendő, nem pedig főszabálynak. Másodszor, úgy tűnik, hogy a végzés indokolása a *probatio diabolica* követelményét támasztja a kérelmezőkkel szemben, amennyiben a sürgősségi feltétel teljesítéséről van szó.

123. A végzés – amellyel szemben azonban az MB System nem élt fellebbezéssel – indokolásának esetleges hibái ellenére mégsem látom, hogy a jelen ügyben hogyan lehetne igazolható a nemzeti eljárás ismételt és hosszadalmas felfüggesztése, amikor maga a Bundesgerichtshof is tévesnek minősítette azt.

124. Következésképpen nem hiszem, hogy a német kormány eredményesen bizonyította azt, hogy objektíve lehetetlen volt a Biria-csoportnak nyújtott összeegyeztethetetlen támogatás tekintetében a szóban forgó bizottsági határozatban szereplő visszatérítetési kötelezettség teljesítése.

V – Véggövetkeztetések

125. A fenti megfontolások fényében azt javaslom, hogy a Bíróság:

- állapítsa meg, hogy a Németországi Szövetségi Köztársaság – mivel elmulasztotta teljesíteni a Németország által a Biria-csoport javára végrehajtott állami támogatásról szóló, 2010. december 14-i 2011/471/EU bizottsági határozatban foglaltakat – nem teljesítette az EUMSZ 288. cikk negyedik bekezdéséből és az EUMSZ 108. cikk (2) bekezdéséből, az [EUMSZ 108. cikk] alkalmazására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 1999. március 22-i 659/1999/EK tanácsi rendelet 14. cikkének (3) bekezdéséből, valamint a 2011/471/EU határozat 2. és 3. cikkéből eredő kötelezettségeit;
- kötelezze a Németországi Szövetségi Köztársaságot a költségek viselésére.